Rapport UV

Karin Äijä

Gravar från äldre järnålder vid Gerstaberg

Innehåll

Inledning 3
Topografi 3
Fornlämningsmiljö 4
Förundersökningen 5
Undersökningen 6
  Gravformerna 9
  Gravskicket 10
  Fynden 10
    Keramiken 14
    Benanalysen 14
Sammanfattning och slutsats 16
Summary and conclusion 16
Litteratur 18
  Tryckta källor 18
  Otryckta källor 18
Tekniska och administrativa uppgifter 18

Fältdokumentation 19

Bilaga: Osteologisk analys 35

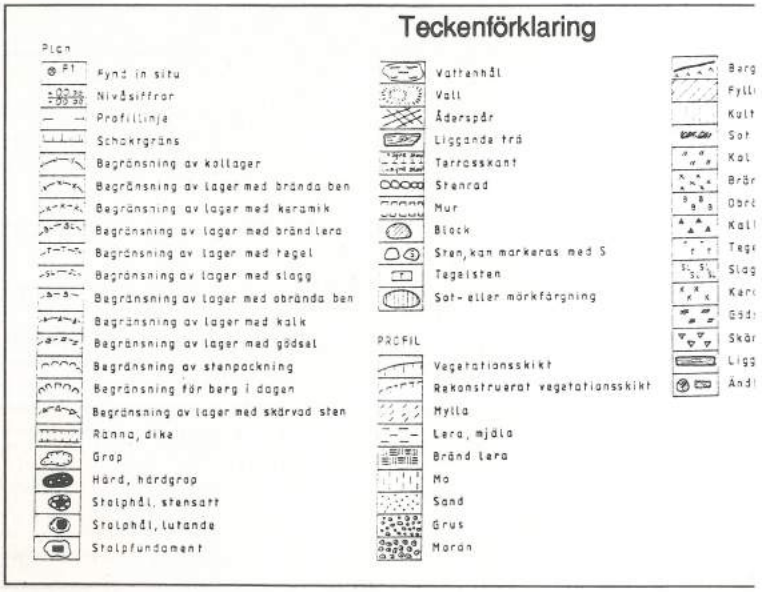

Rapp UV

Karin Äijä

Gravar från äldre järnålder vid Gerstaberg

Arkeologisk undersökning år 1987

Fornlämning 185, Gerstaberg 1:4,

Ytterjärna socken, Södermanland

Bilaga: Osteologisk analys av Sabine Sten

Uppsala universitet
Institutionen för arkeologi
Gustavianum
S-752 20 Uppsala
Tel. 018-18 20 92
9/06/18

RIKSANTIKVARIEÄMBETET OCH STATENS HISTORISKA MUSEER
RAPPORT UV 1990:2
The central board of national antiquities and the national historical museums

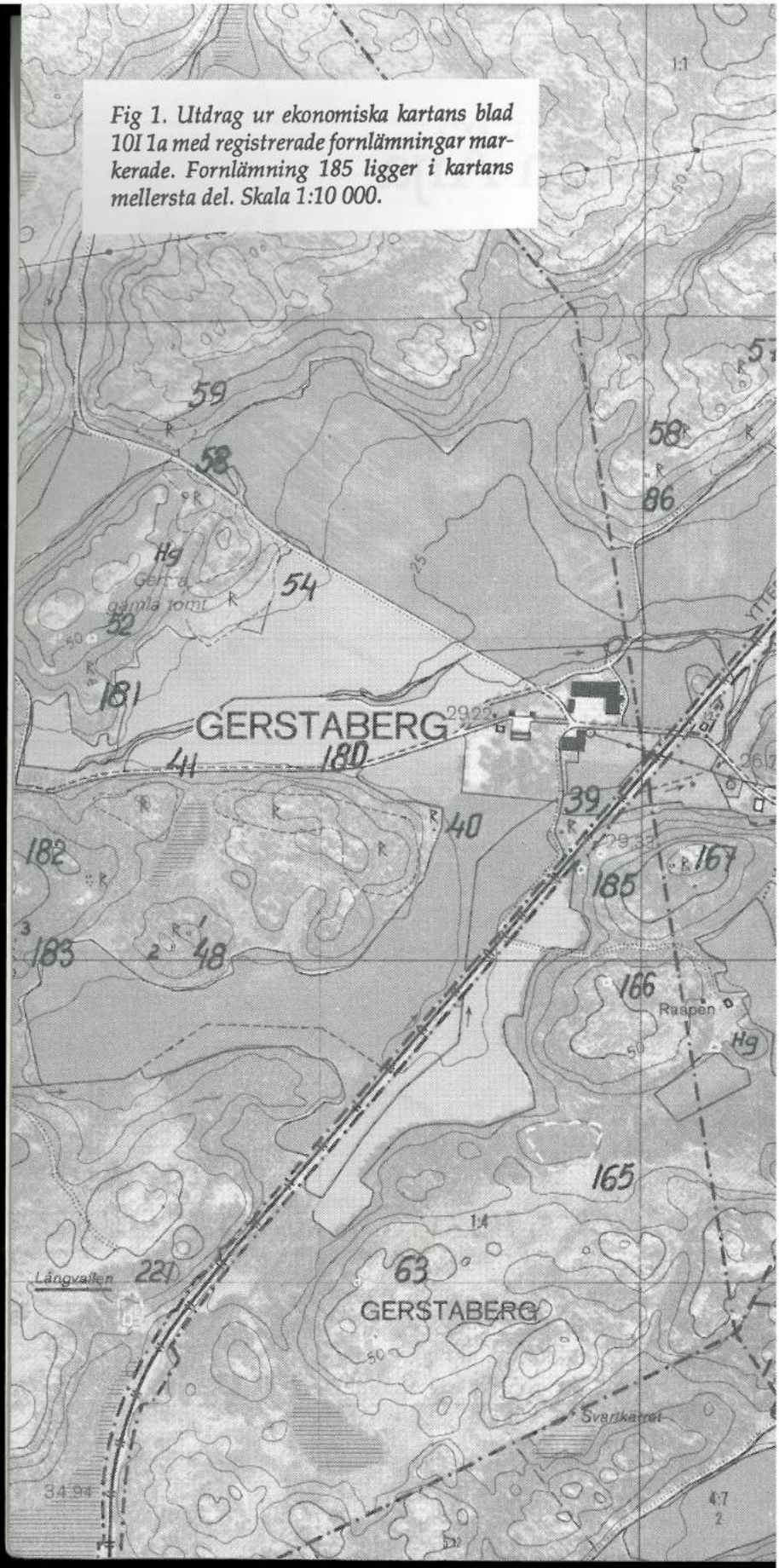

Fig 1. Utdrag ur ekonomiska kartans blad 10I 1a med registrerade fornlämningar markerade. Fornlämning 185 ligger i kartans mellersta del. Skala 1:10 000.

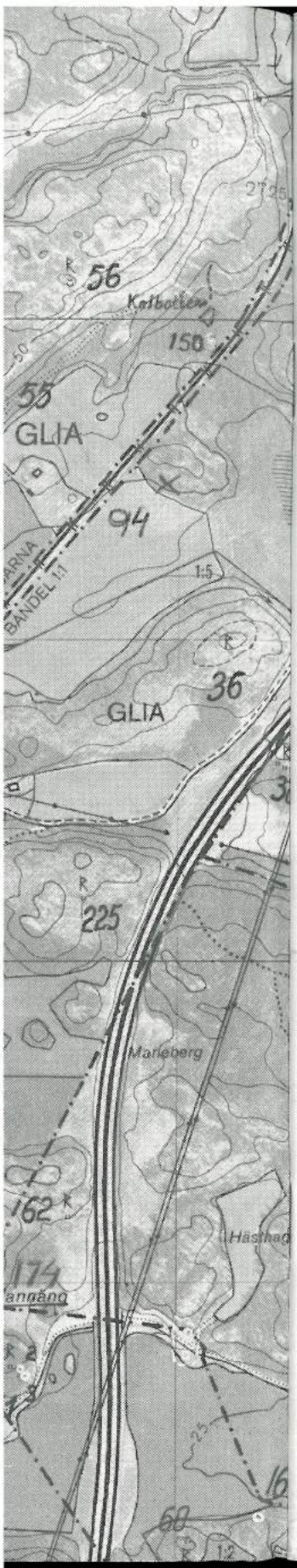

Inledning

Under tiden 6—21 oktober 1987 undersökte och borttog Riksantikvarieämbetets undersökningsverksamhet, UV Mitt, gravfältet, fornlämning 185, på fastigheten Gerstaberg 1:4, Ytterjärna socken, Södermanland.

Undersökningen föranleddes av att Statens järnvägar avsåg disponera området för en ny anslutningsväg till herrgården över järnvägen. Statens järnvägar var uppdragsgivare och svarade för samtliga undersökningskostnader.

Stockholm i mars 1988

Karin Äijä

Topografi

Herrgården Gerstaberg, Ytterjärna socken, på vars ägor fornlämning 185 låg, ligger ca 8 km sydsydväst om Södertälje centrum och ca 3 km nordost om Överjärna samhälle. Fornlämningen var belägen ca 200 m sydost om mangårdsbyggnaden, på motsatta sidan av järnvägen.

Fornlämningen låg på västsluttningen av en stor skogsklädd moränhöjd med berg i dagen. Den var belägen i den nedre delen av höjden, med A1 liggande alldeles intill den norra spetsen av en åker, som gick in som en kil och slutade på östra sidan om järnvägen.

A2—18 hade anlagts på en platå i en utskjutande västsluttande moräntunga ca 36 m ö h. Moränsluttningen var delvis blockrik i ryggsträckningen, medan marken saknade större stenar i de nedre delarna vid A1, som hade placerats på moränryggens sydsluttning. Strax norr om A1 gick en gammal igenvuxen körväg, ca 2 m bred, som sträckte sig några meter innanför åkerkanten mot sydväst och slutade i väster vid järnvägen, där den klipptes av av densamma.

Fornlämningsmiljö

Området kring Gerstaberg är rikt på fornlämningar. Här finns registrerade lämningar från såväl brons- som äldre och yngre järnålder. I krönlägen, ca 100 m sydsydost—öster om det nu undersökta gravfältet finns tre ensamliggande stensättningar (RAÄ 166, 167, 225), varav RAÄ 167 på samma bergshöjd som nr 185. Dessa stensättningar brukar tidsmässigt placeras i bronsålder/äldsta järnålder.

Omkring 1 km ostnordost om gravfältet, intill en i våra dagar uppgrundad havsvik, låg Bergaboplatsen (RAÄ 76), som undersöktes 1966 under ledning av David Damell, med anledning av vägbygge (E 4). Boplatsen daterades till yngsta bronsålder — äldsta järnålder. Av samma anledning undersöktes år 1967 tretton anläggningar ovanpå en boplats inom fornlämning 38, varav två registrerade stensättningar kvarligger 750 m ostnordost om det nu undersökta området. De undersökta anläggningarna inom fornlämning 38 bestod bland annat av rösen, mittblocksgravar och en husgrund. Bland fynden märks en vackert ornerad tutulus av brons. Anläggningarna daterades till yngsta bronsålder — äldsta järnålder (Elfstrand 1973).

I sydvästsluttningen av bergspartier omkring 600 m nord—nordost om fornlämning 185 finns ytte
liggande stensättninga
Ca 100 m i sydostlig
ligger gravfältet, forn
omfattar 60 anläggninga
och 55 runda stensätt
tyder på en datering til

Ca 500—700 m väs
dersökta gravfältet lig
gravfält, varav det ena
andra av yngre järnåld
41 och 180. Det längst b
fältet, RAÄ 41, består
runda stensättningar.
ligger på krön, avsats
ningen av en moränbu
Här finns 124 registrera
varav 112 runda stensä
dratisk stensättning, e
kvadratiska anläggnin
fem stenar, s k femp
cirka åtta resta stenar.

Intill Gersta gamla
ca 300 m norr om RA
(RAÄ 181), en röseliknar
52) och gravfälten RA
som omfattar tio resp
strerade runda stensätt
lämning 59 är även en t

Slutligen kan nämn
rade runstenar finns på
39 och 40. Ingen av d
sprungliga läge.

igare tre ensam-
(RAÄ 57, 58, 86).
ktning om dem
imning 55, som
, varav fem högar
ıingar. Högarna
yngre järnålder.
ɜr om det nu un-
ɜr ytterligare två
av äldre och det
rskaraktär, RAÄ
ɔrt belägna grav-
v en hög och 39
ornlämning 180
r och i sydslutt-
ıden bergsrygg.
le anläggningar,
tningar, en kva-
domarring, två
ar bestående av
nktsgravar och

omt, som ligger
41 finns en hög
le lämning (RAÄ
58 och RAÄ 59,
ktive elva regi-
ngar. Inom forn-
rrassering känd.
s att två registre-
astigheten: RAÄ
m står i sitt ur-

Fig 2. Undersökningsområdet var beläget bakom björkarna i bildens högra del. Foto från sydväst av Bengt Elfstrand.

Förundersökningen

Undersökningen föregicks av en förundersökning under ledning av Bengt Elfstrand (två dagar). Avsikten med den var att fastställa om de registrerade anläggningarna var fornlämningar. De bestod enligt fornminnesinventeringen av en högliknande och en stensättningsliknande lämning, som var ca 9 m i diameter och omkring 0,6 respektive 0,2 m höga. De betecknades som sannolika naturbildningar.

Området banades av med maskin. Man konstaterade att den högliknande lämningen (A1) var en ca 8 m i diameter stor och 1,3 m hög sentida kvickrotshög, som innehöll styv lera.

Den stensättningsliknande lämningen visade sig vara en gravgrupp, varav en en kvadratisk stensättning, orienterad i nordost—sydvästlig riktning, med 6,8 m långa sidor (A2). Ungefär 1,7 m nordväst om den kvadratiska stensättningen låg en oregelbunden, 1,6 m i diameter stor stensättning (A3). Omkring 1 m söder om A2 framkom ytterligare en 0,7 x 1,3 m stor stensättning (A4). Vid förundersökningen iakttogs ännu en möjlig stensättning norr om den kvadratiska anläggningen. Den undersökta ytan var 370 m².

Undersökningen

Det visade sig vid undersökningen att antalet gravar var fler, varför en större yta runt den kvadratiska stensättningen torvades av. Totalt avtäcktes och rensades ett 400 m² stort område på platån. Sammanlagt 17 anläggningar av varierande karaktär påträffades. (Fig 3)

Fig 3. Gravfältet, fornlämning 185, med anläggningar. Skala 1:100.

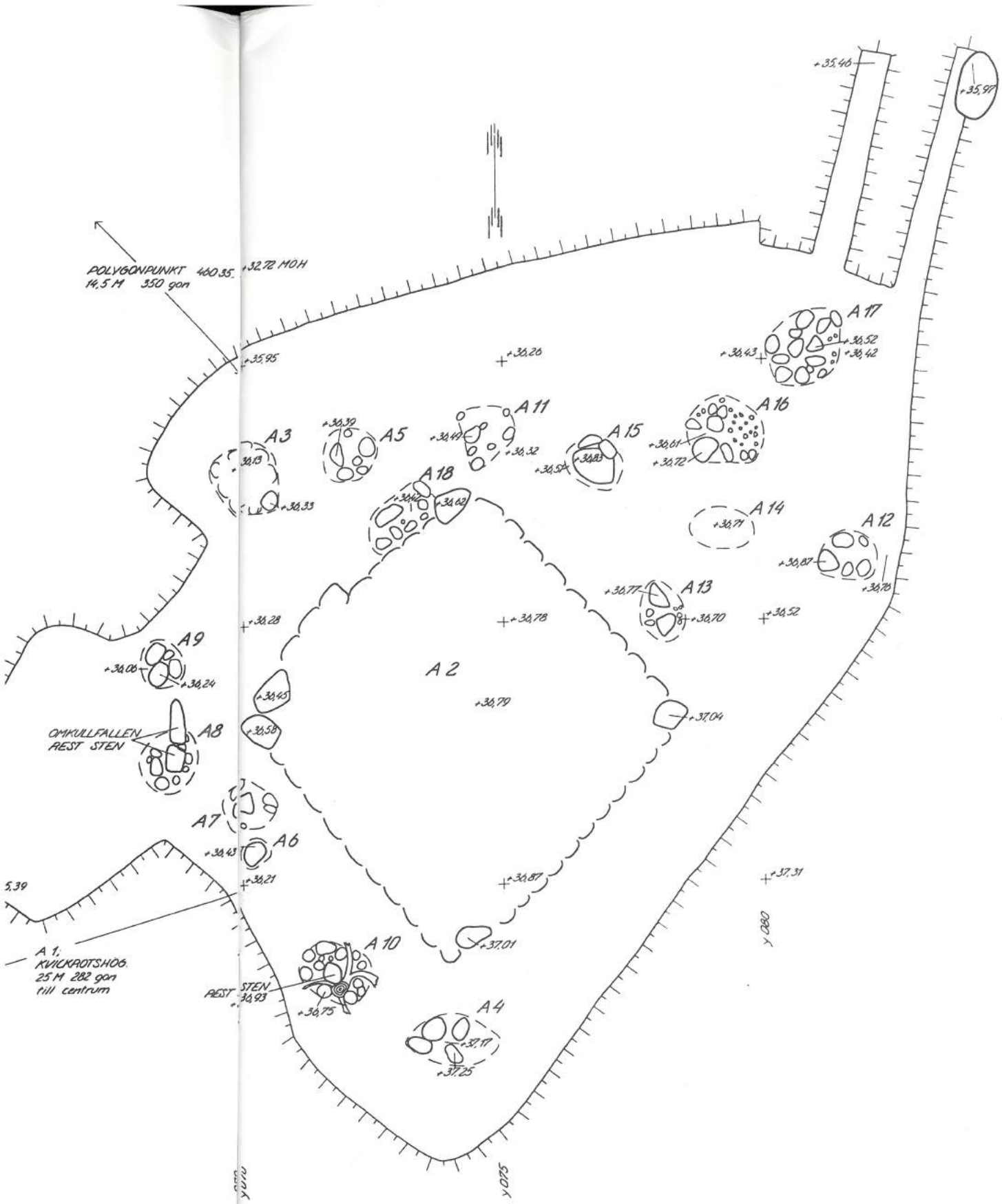
POLYGONPUNKT 460 35.
14,5 M 350 gon
+32,72 MOH
+35,46
+35,97
+35,95
+36,26
A 17
+36,43
+36,52
+36,42
A 11
A 16
A 3
A 5
+36,39
+36,49
+36,32
A 15
+36,61
+36,72
+36,13
+36,33
A 18
+36,62
A 14
+36,71
A 12
+36,87
+36,76
A 13
+36,77
+36,70
+36,52
+36,28
+36,78
A 9
+36,06
+36,24
A 2
+36,79
+36,45
+36,58
+37,04
OMKULLFALLEN
REST STEN
A 8
A 7
A 6
+36,43
+36,21
+36,87
+37,31
A 1;
KVICKROTSHOG.
25 M 282 gon
till centrum
A 10
+37,01
REST STEN
+36,93
+36,75
A 4
+37,17
+37,25
y 080
y 075

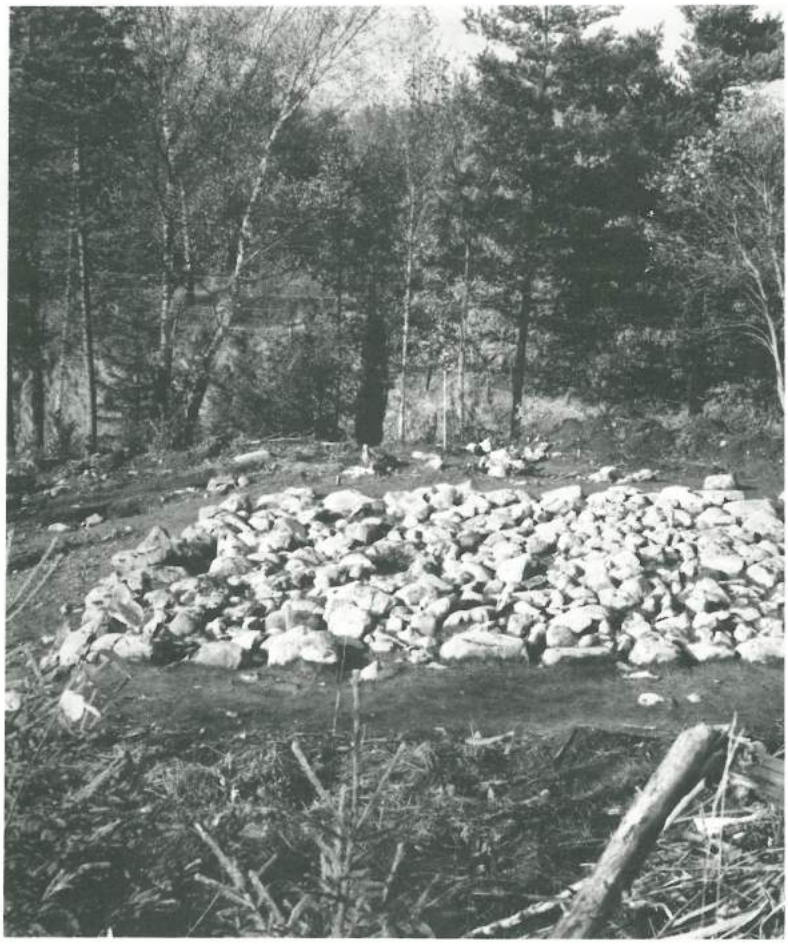

Fig 4. Den kvadratiska stensättningen, A2, dominerade gravfältet. De övriga gravarna låg runt den, utom i sydost där terrängen steg. Foto från sydost av Karin Äijä.

Gravformerna

En rik formvariation karaktäriserar gravfält från äldre järnåldern. Så var också fallet vid Gerstaberg. Bland de 17 anläggningarna fanns sex olika typer av gravar.

Mitt på platån låg den största anläggningen (A2), en fylld kvadratisk stensättning, med 6,8 meter långa sidor (Fig 4). Graven var orienterad i nordost—sydvästlig riktning. Riktningen på graven hade anpassats efter terrängen. En kraftig förhöjning vidtog sydost om den. Kantkedjan bestod av tätt lagda halvmeterstora stenar. Packningen hade en något välvd yta. Den var flerskiktad och bestod av mindre stenar än de i kantkedjan.

Kvadratiska stensättningar är ett tämligen vanligt inslag på de s k varierade gravfälten från äldre järnålder. Sådana har tidigare undersökts bl a i Uppinge, Grödinge socken, Södermanland, Barsbro, Järfälla socken, Uppland (Ambrosiani 1964, s 64f) och Kumla, Trosa-Vagnhärad socken, Södermanland.

Utanför den kvadratiska stensättningen, utom sydost därom, hade de övriga gravarna anlagts. De flesta av dem var oregelbundna stensättningar, tio stycken, varav en troligen inte var någon grav (A18). Den minsta av dessa anläggningar var 0,7 x 0,75 m och den största 1,3 x 1,8 m. Samtliga utgjordes av enskiktade, tämligen glesa packningar av huvudsakligen rundade stenar i varierande storlekar.

Två av gravarna var ovala till formen. A3 hade en vällagd yttre begränsning och en tät enskiktad packning. Dess storlek var 1,5 x 1,1 m. Ungefär lika stor var A10, i vars centrum en sten hade rests. Den var placerad i en stenskodd grop, ovanpå ett lerkärl med brända ben.

En rest sten påträffades. Den var avslagen med den nedre delen in situ. Stenen stod i en grop som var stenskodd. Under stenen fanns en brandgrop med enstaka krukskärvor ytligt och därunder rikligt med brända ben.

De flesta syd- och mellansvenska järnåldersbygderna karaktäriseras av resta stenar som gravmarkering. Deras tidsmässiga spännvidd är stor. De förekommer i stort sett under hela järnåldern (Petré 1984, s 196). I Mälarlandskapen har de resta stenarna i allmänhet daterats till förromersk—romersk järnålder (Hyenstrand 1984, s 69).

Bo Petré har med sina forskningar på Lundagravfältet, som är beläget på Lovö, väster om Stockholm, kunnat påvisa att de resta stenarna markerar mansgravar (Petré 1984, s 194f). På Åbygravfältet i Västerhaninge socken, Södermanland, visade den osteologiska analysen att denna typ av gravmarkering även hade använts till barn (Äijä 1986, s 16).

En klumpsten (A15) var ytterligare en variant på gravmarkering vid Gerstaberg. Den låg delvis över en urnebrandgrop. Lerkärlet har sannolikt krossats när stenen placerades på gravgömman.

En grav utan i markytan synlig överbyggnad påträffades. Spritt i en igenfylld grop låg brända ben. Senare års undersökningar, inte minst vid Åby i Västerhaninge har visat att denna typ av grav är vanlig på gravfält från äldre järnålder (Äijä 1986, s 6). Bakgrunden till denna egenskap har varit föremål för diskussioner och tolkningar. I de fall där det kan uteslutas att en ursprunglig stenmarkering har skadats och/eller borttagits i senare tid, är en teori att dessa gravar ursprungligen haft en markering av någon form av förgängligt material, t ex trä (Hyenstrand 1984, s 69).

Gravskicket

Samtliga gravar var brandgravar med varierande gravskick. I de sammanlagt 17 anläggningarna kunde sex olika slags gravskick urskiljas. (Tabell 1, s 12-13)

Vanligast var urnegraven. Ytligt i fyra gravar, mellan eller på stenar i packningen, framkom brända ben i koncentrationer av krukskärvor. I ytterligare tre anläggningar påträffades krukskärvor ytligt, men däremot saknades brända ben. Vilken funktion dessa lerkärl har haft är ovisst.

I två anläggningar utgjordes gravskicket av brandgropar. De brända benen låg i gropar där fyllningen bestod av sotblandat grus. Groparna var 0,9 och 0,2 m i diameter och 0,55 respektive 0,3 m djupa. Den större gropen var stenskodd. I båda dessa gravar låg krukskärvor ovanpå benlagren.

I två fall konstaterades gravskicket vara urnebrandgropar. Lerkärl innehållande brända ben framkom i gropar med kraftigt sotblandad fyllning (grus). Den ena gropen var stenskodd, även i botten.

I två anläggningar var de brända benen spridda i igenfyllda gropar. Rester av benbehållare saknades (bengropar). Ovanpå den ena nedgrävningen låg två 0,4 m stora och 0,15 m tjocl ha utgjort täckhällar. kan eventuellt omfat ar. En förtätning av bi des. Den kunde inte k de övriga spridda be

Två urnegropar på ena i den kvadratisl mitt. Under ett stenla ten bevarat lerkärl, s med tätt packade brä rade delen (sprucke med en bottendiamet sydost därom låg e lerkärl av finare gods urnegropen täckte en vida lerkärlet. Kärlet troligen komplett. De mycket dåligt bevara

A15 omfattade förı grop, en därifrån kla ling med spridda br brända ben framkom i

Slutligen påträffad rensning intill kantk kvadratiska stensättn sökningen framkom ment eller andra spå (enstaka brända ben).

Fynden

Fynden i anläggningarna vid Gerstaberg bestod, förutom av brända ben, huvudsakligen av keramik, som påträffades i 15 av gravarna. Kolprover tillvaratogs i sex anläggningar. Fastkletat i botten på ett lerkärl i anläggnin av organiskt material. är ovisst. Slutligen gj knacksten(?) av porfyr stor (A18).

a stenar, som kan
Den andra gropen
a två begravning-
inda ben påträffa-
art avgränsas från
fragmenten.
äffades, varav den
a stensättningens
er stod ett till hälf-
m innehöll rikligt
da ben. Den beva-
var 0,13 m hög
r på 0,24 m. Strax
mindre, krossat
ikärl). I den andra
lat sten det 0,25 m
var krossat, men
rända benen var
e.
om en urnebrand-
avgränsbar sam-
nda ben. Spridda
tterligare en grav.
s ett bränt ben vid
djan (NV) i den
ngen. Vid under-
nga fler benfrag-
av begravningar

2 fanns en klump
Vad den består av
des fyndet av en
107 x 89 x 65 mm

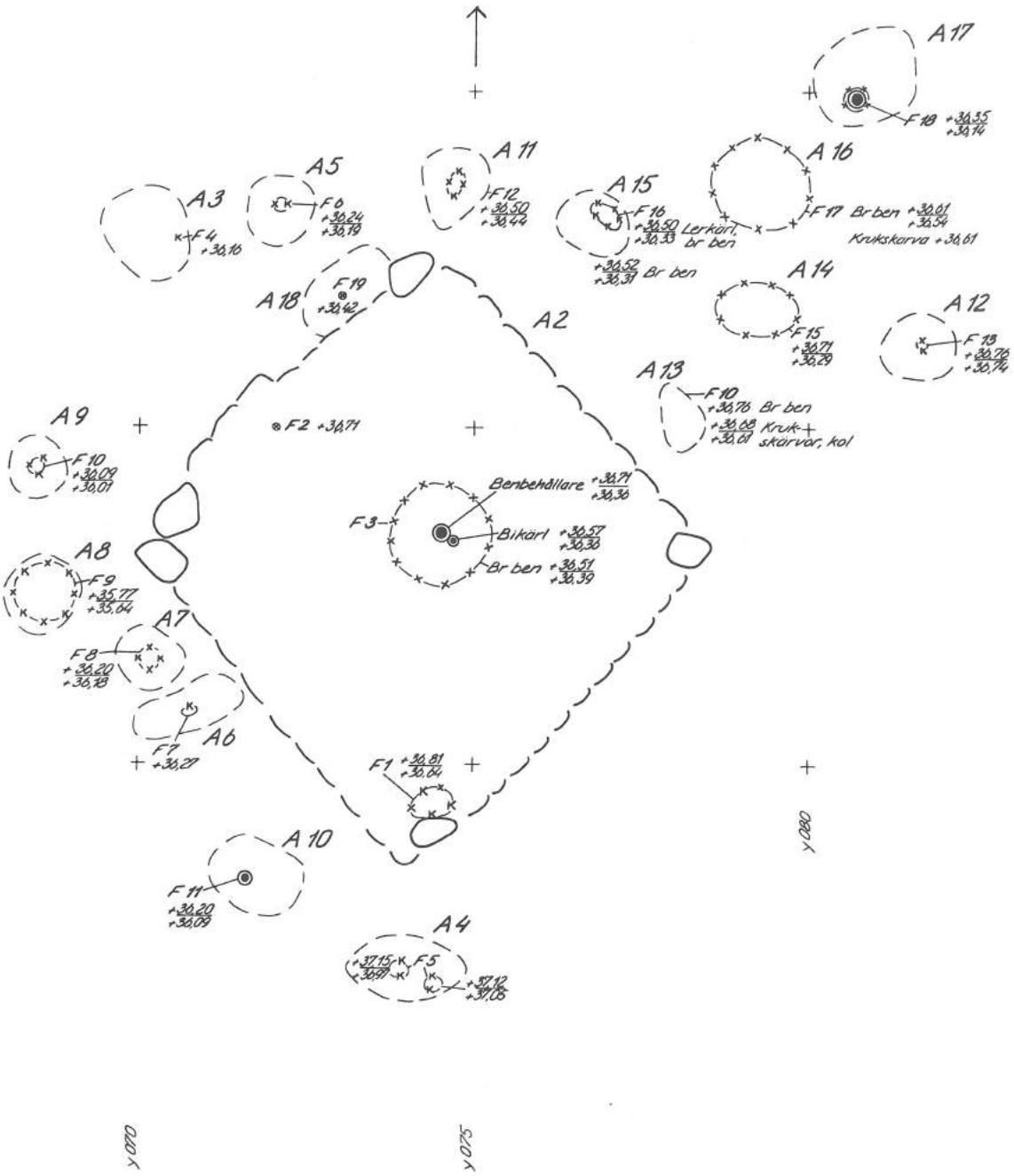

Fig 5. Fyndplan över gravfält 185. Skala 1:100.

Nyckel till tabell 1

I Brandgrav
Den döde (en eller flera individer) är begravd bränd.

I A Benen ligger tillsammans med sot och/eller kol

I A:1 Brandlager
Sot- och/eller kolblandat lager med brända ben. Ej nedgrävt i underliggande skikt.

I A:2 Brandgrop
Nedgrävning fylld med sot- och kolblandad jord och brända ben utan markant koncentration. Innehållet kan vara spritt i ytskiktet runt gropen.

I A:3 Urnebrandgrop
Brandgrop med benbehållare eller med skönjbar benkoncentration.

I B Benen ligger fria från sot och kol
(undantagsvis i mörkfärgning)

I B:1 Benlager
Lager med brända ben. Ej nedgrävt i underliggande skikt.

I B:2 Bengrop
Nedgrävning med brända ben jämnt spridda utan spår av benbehållare eller markant koncentration. Innehållet kan vara spritt i ytskiktet runt gropen.

I B:3 Urnegrop
Nedgrävning med brända ben samlade i bevarad eller ej bevarad benbehållare.

I B:4 Urnegrav
Ej nedgrävd benkoncentration med eller utan bevarad benbehållare.

I B:5 Spridda brända ben
Oregelbundet, även på olika nivåer, förekommande brända ben.

III A Enstaka brända ben

Anl	Form
1	Hög
2	Kvadratis
3	Oval
4	Oregelbu
5	Oregelbu
6	Oregelbu
7	Oregelbu
8	Rest sten
9	Oregelbu
10	Oval
11	Oregelbu
12	Oregelbu
13	Oregelbu
14	Utan öve
15	Klumpste
16	Oregelbu
17	Oval
18	Oregelbu

Tabell 1. Gravformer, g
gravfält 185.

	Storlek
	8 m i diam, 1,3 m hög
	6,8 m långa sidor
	1,5 x 1,1 m
len	1,6 x 0,9 m
len	0,9 x 0,7 m
len	1,5 x 1,1 m
len	1 x 0,5 m
	1,45 x 0,35 x 0,4 m
len	0,75 x 0,7 m
	1,4 x 1,2 m
len	1,3 x 1,1 m
len	1 x 0,75 m
en	1 x 0,7 m
ggnad	
	0,8 x 0,55 x 0,4 m
en	1 x 0,95 m
	1,8 x 1,3 m
en	1,1 x 0,5 m

Gravskick									Fynd	Anm
I A:1	I A:2	I A:3	I B:1	I B:2	I B:3	I B:4	I B:5	III A		
										Sentida kvickrotshög
					1	1		1	Krukskärvor, brända ben, organiskt material, kol	
									Krukskärvor	
									Krukskärvor, kol	
						1			Krukskärvor, brända ben	
									Krukskärvor	
									Krukskärvor	
	1								Krukskärvor, brända ben, Kol	
	1								Krukskärvor, brända ben	
		1							Krukskärvor, brända ben	Med rest sten
						1			Krukskärvor, brända ben	
						1			Krukskärvor, bränt ben	
				1					Krukskärvor, brända ben, kol	
				1					Brända ben, kol	Ev två begravningar
		1					1		Krukskärvor, brända ben, kol	
							1		Krukskärvor, brända ben	
					1				Krukskärvor, brända ben, kol	
									Knacksten	Osäker grav
	2	2		2	2	4	2	1		

vskick och fynd på

Keramiken

I 15 av gravarna vid Gerstaberg gjordes fynd av keramik, till en sammanlagd vikt av över 13 kg.

I centrum av A2 framkom ett till hälften bevarat lerkärl. Det var 0,13 m högt och hade en diameter på 0,24 m. Även i A17 framkom ett lerkärl i samma skick. Det hade en diameter på ca 0,25 m. Den största andelen keramikfynd utgjordes emellertid av tämligen väl koncentrerade samlingar av krukskärvor.

I sju av gravarna har lerkärlen fungerat som en benbehållare och i tre som bikärl, dvs innehållit mat eller dryck till den döda/döde. I A2 framkom både benbehållare och bikärl i anläggningens mitt. Bikärlet var mindre (0,1 m i diameter) och av finare gods än det kärl, som innehöll brända ben. I fyra anläggningar påträffades krukskärvor ytligt, medan benfynd saknades helt. Vilken funktion dessa kärl har haft är framkom endast ens Dessa skärvor kan mö da som gravgåvor.

Godset i lerkärlen tjockt, grovmagrat ocl färgen. Kärlen har, dä ma, varit tunnformad tik förekommer. Lerk yta påträffades i två gods framkom i tre lerkärlen är strimmig ningsprocessen att g tätades och jämnade långbladigt gräs. Yta grässtrån — blev stri 1981, s 42f). En stor d spjälkad.

Keramiken i Gersta sägas vara av typisk ä raktär.

Benanalysen

Den osteologiska analysen av benmaterialet, som påträffades vid undersökningen av fornlämning 185, har utförts av Sabine Sten vid Historiska museet i Stockholm. Här följer en kort sammanfattning av analysen, som även publiceras i sin helhet i denna rapport.

I tolv av de undersökta anläggningarna påträffades brända ben till en sammanlagd vikt av ca 3 16% har kunnat ident rialet förekommer enb niska. Det är sällsynt r var från äldre järnålde ceremonielet under yı

Ingen av de döda h stämmas. Alla hade u der.

Anl	Benbehållare	Bikärl	Gravgåva	Oviss funktion
2	X	X	X	
3				X
4				X
5	X			
6				X
7				X
8			X	
9		X		
10	X			
11	X			
12	X			
13		X		
15	X			
16			X	
17	X			

Tabell 2. Lerkärlens funktion.

Sammanfattning och slu

Under tolv dagar i oktober 1987 undersöktes och borttogs ett mindre gravfält vid Gerstaberg, Ytterjärna socken, Södermanland (fornlämning 185). Undersökningen genomfördes med anledning av planerad utbyggnad av en ny anslutningsväg över järnvägen till herrgården.

Undersökningen av fornlämning 185 vid Gerstaberg föregicks av en förundersökning för att kunna fastställa om de registrerade anläggningarna var fornlämningar. De bestod enligt fornminnesinventeringen av en hög- och en stensättningsliknande lämning, som betecknades vara sannolika naturbildningar.

Vid förundersökningen konstaterades den högliknande lämningen vara en sentida kvickrotshög. Den stensättningsliknande lämningen visade sig vara en gravgrupp bestående av en kvadratisk stensättning och 2-3 mindre stensättningar.

Vid den därpå följande undersökningen påträffades ytterligare anläggningar, sammanlagt 17 stycken.

Gravarna låg på en platå i en utskjutande, västsluttande moräntunga, med den största graven placerad i centrum. Det är troligt att den anlagts först. Denna grav utgjordes av en vällagd, fylld, kvadratisk stensättning, med 6,8 m långa sidor. Riktningen på stensättningen hade anpassats efter terrängen. En kraftig förhöjning vidtog sydost om den. På de tre övriga sidorna därom låg de återstående 16 anläggningarna, som var betydligt mindre i storlek och av oansenligare, men varierande, karaktär.

En rik formvariation karaktäriserar gravfält från äldre järnålder. Bland de 17 anläggningarna vid Gerstaberg kunde sex olika typer urskiljas. Förutom den dominerande kvadratiska stensättningen påträffades oregelbundna stensättningar som var i majoritet (10 st). De övriga anläggningarna best
stensättningar, en re
sten och slutligen en
en i markytan synlig

Samtliga gravar
Även gravskicket va
var urnegraven. Enli
analysen hade alla p
lagts vid Gerstaberg, u
Ingen av dem kunde

Fyra anläggningar
troligen inte var en g
av ben. Dessa anläg
tuellt ha varit barngr
na, porösa ben har h
(jfr t ex Sjögestadsgra
socken, Östergötland;
socken, Östergötland;
backen, Horns socken
Åbygravfältet, Väst
Södermanland).

Fynden bestod hu
ramik, som framkom
arna, till en samma
mindre än drygt 13
där det går att bedöm
de. Såväl slammat so
förekom. Lerkärlen
allt som benbehållare
kärl. Enstaka krukskä
nedlagts som gravgå
av typisk äldre järnål

De undersökta gra
teras närmare än till äl
fältet ger intryck av a
karaktär. Tyvärr kunc
analysen inte bekräft
liten yta har använts
gravarna koncentrera
är anmärkningsvärt. D
fältet utgör en del av
järnålderskomplex. S
byggelsen till Gerstada

Summary and conclusion

In twelve days of October 1987 a fairly small cemetery at Gerstaberg, Ytterjärna parish, Södermanland (ancient monument 185), was investigated and removed. The excavation was occasioned by the planned construction of a new service road over the railway line to the country mansion.

The excavation at Gerstaberg was preceded by a trial excavation in order to establish whether the recorded features were ancient monuments. According to the Record of Sites and Monuments, they consisted of a mound- and a stone-setting-like structure which were described as probable natural formations.

The trial excavation showed that the mound-like structure was a modern couch grass mound. The stone-setting-like monument proved to be a group of burials consisting of a square stone-setting and two or three smaller stone-settings.

The subsequent investigation revealed further burials, bringing the total to 17.

The burials were situated on a plateau in the west slope of a projecting tongue of till. The largest grave lay in the middle and was probably the first to be erected. It consisted of a well built, filled stone-setting, its sides measuring 6,8 m. The direction of the stone-setting was adapted to the topography. Southeast of this stone-setting there was a steep elevation. The remaining 16 burials, which were considerably smaller and more insignificant but varied in character, were grouped round the other three sides of the largest grave.

Cemeteries dating from the Early Iron Age are characterised by great variation of form. Six different types could be discerned among the 17 burials at Gerstaberg. In addition to the square stone-setting, irregular stone-settings were encountered. They were in the majority, the other burials comprising a couple of oval stone-settings, a standing stone, a rough block and finally, a flat grave.

All graves contained cremation burials, but the mode of burial also varied, urned burials being most common. The osteological analysis showed that all persons buried at Gerstaberg were adults. None of them could be sexed.

Four graves, apart from A18 which was probably not a grave at all, contained no bones. These may have been children's graves. The thin, porous bones of children have simply disintegrated (cf., for example, Sjögestad cemetery, Sjögestad parish, Östergötland; Viby cemetery, Viby parish, Östergötland; cemetery at Kyrkbacken, Horn parish, Västergötland and Åby cemetery, Västerhaninge parish, Södermanland).

The burial assemblages consisted mainly of pottery, found in 15 of the graves, its total weight amounting to not less than just under 13 kg. As far as can be seen, the vessels were barrel-shaped. Both striated and slip ware were encountered. The pots acted mainly as bone receptacles but also as subsidiary vessels. A few individual potsherds may have been deposited as grave goods. The pottery is of typical Iron Age type.

The dating of the graves cannot be more precise than the Early Iron Age in general. The cemetery gives the impression of use by a family. Unfortunately this could not be confirmed by the osteological analysis. The cemetery occupied a very small space. It is noteworthy that the graves were concentrated on the plateau. The investigated cemetery is part of a compact Early Iron Age complex. Later the settlement moved to the northern part of the Gersta valley.

Litteratur

Tryckta källor

Ambrosiani, Björn 1964. Fornlämningar och bebyggelse. Uppsala.

Hyenstrand, Åke 1984. Fasta fornlämningar och geologiska regioner. Stockholm.

Jaanusson, Hille 1981. Hallunda - A Study of Pottery from a Late Bronze Age Settlement in Central Sweden. The Museum of National Antiquites, Stockholm. Studies 1.

Petré, Bo 1984. Arkeologiska undersökningar på Lovö del 4. Stockholm.

Äijä, Karin 1986. Åbygravfältet. Nr 20 i Haninge Hembygdsgilles skriftserie.

Otryckta

Elfstrand, Bengt 19
järnålder i Ytter- och
Södermanland. Treb
lagd i seminariet för
nordeuropeisk vid St
tet.

Tekniska och administra uppgifter

Grävningstid: 6-21 oktober 1987.
Arkeologisk personal: Undersökningsledare Karin Äijä, assistent Bo Seving.
Arkeologtid: 166 timmar.
Grovarbetstimmar: 168 timmar.
Undersökt yta: 400 m².
Ekonomisk karta: 10I 1a.
Koordinatsystem: ST 74.
Koordinater: x6556,16 y1602,93.

Höjdsystem: RH 00.
Dnr: 1261/87.

Dokumentationsmate
en schaktplan och e
svartvita negativ och f
förvaras i Antikvaris
kivet (ATA), Riksanti

källor

). Bronsålder och
)verjärna socknar,
:ygsuppsats fram-
arkeologi, särskilt
ckholms universi-

ıtiva

alet bestående av
ı fyndplan samt
tografier (U1220)
-topografiska ar-
varieämbetet.

Fältdokumentation

Fig 6. Anläggning 2 från söder. Foto av Karin Äijä.

Anläggning 1

Hög, 8 m i diameter, 0,4—1,3 m hög. Belägenhet: x837 y046.

Anläggningen var belägen ca 3 m från en åkerkant och låg i en sydsluttning norr om en åker. Marken sluttade kraftigare norr om anläggningen.

Före undersökningen syntes en hög som var ca 1 m hög och 10 m i diameter. I syd, ost och väst syntes högens kanter. Inga stenar syntes i ytan. Högen var bevuxen med asp, sälg och björk samt klöver och skogsförna.

Efter avtorvning framkom en ca 8 m i diameter stor rund hög som var 1,3 m hög i söder och 0,4 m hög i norr, där den flöt ihop med den övre delen av marksluttningen. Anläggningsytan var nästan plan med en mycket svag välvning. Den hade branta kanter. Särskilt i norr och de centrala delarna på anläggningsytan bestod materialet av lerblandad morän, medan den i kanterna utgjordes av tung, styv lera. Enstaka 0,1—0,2 m stora rundade stenar fanns i ytan.

Högen visade sig vid undersökningen vara en sentida kvickrotshög.

Anläggning 2

Stensättning, kvadratisk med 6,8 m långa sidor, 0,4 m hög. *Urnegrav, urnegrop, enstaka brända ben.* Belägenhet: x834 y074.

Anläggningen var belägen på en moräntunga som exponerade mot väster.

Före avtorvning syntes en ca 7 m i diameter stor, rund och 0,3 m hög förhöjning i markytan, i vilken enstaka stenar stack upp ovan torven. Stenarna var 0,2—0,4 m stora. Ovanpå växte ormbunkar och planterade granar.

Efter avtorvning framkom en 6,8 x 6,8 m stor kvadratisk stensättning, orienterad i nordost—sydvästlig riktning. Den hade en svagt välvd yta och något konvexa sidor. Anläggningen var 0,4 m hög. Kantstenarna bestod mestadels av ca 0,5 m stora stenar, som var tätt lagda. Packningen var tät och utgjordes av huvudsakligen rundade stenar som varierade i storlek, 0,25—0,35 m. Skarpkantade stenar förekom ytligt främst i anläggningens södra del.

Vid rensningen påträffades ett krossat *lerkärl* (F1) ytligt i anläggningens södra hörn. Fyllningen bestod av myllblandat grus. Lerkärlet, vars bottendiameter var ca 0,1 m, framkom koncentrerat inom ett ca 0,4 m stort och 0,17 m djupt område. Bland krukskärvorna påträffades även ett par fragment *brända ben* och ett par *krukskärvor* av annat gods (F1). Därunder vidtog packningen.

Vid rensningen framkom också ett bränt ben (F2) intill kantkedjan i nordost.

Vid undersökningen framkom att packningen var flerskiktad och huvudsakligen utgjordes av rundade stenar. Det nedersta stenskiktet gav ett jämnt intryck, främst i anläggningens nordöstra halva och bestod där av stenar vars genomsnittliga storlek var ca 0,4 m. Fyllning i anläggningen var myllblandat grus.

I anläggningens exakta mitt framkom en packning av skarpkantade stenar, som var 0,05—0,15 m stora. Packningen om-

gavs av en krets av rundade stenar, 0,3—0,45 m stora, som var ca 1,5 m i diameter. Begränsningen i den södra delen var diffus. Fyllningen bestod av grusblandad lera. Centralt i skärvstenspackningen framkom ett till hälften bevarat, spruckett *lerkärl*, som innehöll rikligt med tätt packade *brända ben* (F3). Den bevarade delen av lerkärlet var ca 0,13 m högt och 0,24 m i diameter. Runt kärlet framkom *brända ben* och *krukskärvor* samt enstaka kolfragment. Strax sydost om det förra lerkärlet låg ytterligare krukskärvor samlade. De tillhörde ett mindre kärl, 0,1 m i diameter. Det bestod av ett finare gods. Utstruket i botten på detta kärl fanns en klump av *organiskt material*.

Under fyndlagret, som var 0,6 m i diameter och 0,34 m tjockt, vidtog grus.

Fynd

F1 x839,5 y074,5 +36,81
+36,64

Ytligt i myllblandat gru
grovmagrat rött-gråbru
Ca 700 skärvor, 910 g.
Krukskärvor, två mynn
migt, rött, grovmagr
10 mm, 10 g.
Brända ben, sju fragmer

F2 x845 y072

Bränt ben, ett fragment,

F3 x843,5 y074,5

I grusblandad lera. *Lerkä*
i diameter, grovmagrat
rött, strimmigt, ca 2 000
Krukskärvor, tillhörande
i diameter, grovmagrat,
migt gods. Ca 73 skärv
Brända ben, 2 200 g.
Organiskt material, 34 g.
Kolprov.

Anläggning 3

Stensättning, oval, 1,5—1 m stor, 0,1 m hög. Belägenhet: x848 y070.

Anläggningen kunde inte skönjas före avtorvning. Den framkom vid schaktning med maskin.

Anläggningen framstod efter rensning som en oval stensättning, 1,5 x 1,1 m stor och 0,1 m hög, orienterad i sydostnordvästlig riktning.

Den yttre begränsningen bestod av 0,2—0,3 m stora, rundade stenar som var tätt lagda. Packningen var gles. Den utgjordes av ett fåtal rundade stenar, 0,15—0,35 m stora. Fyllning i anläggningen var myllblandat grus. Tvärs över anläggningens södra del sträckte sig en granrot.

Vid undersökninge
fåtal *krukskärvor* (F4) yt
ens södra del, intill beg
er. Krukskärvorna fram
0,1 m stort område.

Anläggningen vilad

Fync

F4 x847,8 y070,6

Ytligt i myllblandat grus
magrat, rött gods, spjäl
26 g.

. *Lerkärl*, krossat
ıt gods, spjälkat.

ıgsbitar. Strim-
t gods, 9 och

t, <1 g.

+36,71

<1 g.

+36,71
+36,36

', i delar, 0,24 m
gods, gråbrunt-
ıkärvor, 4 382 g.
tt mindre, 0,1 m
ött, svagt strim-
r, 387 g.

påträffades ett
gt i anläggning-
insningen i öst-
com inom ett ca

på grus.

+36,16

rukskärvor, grov-
ade. 20 skärvor,

Fig 7. En oval stensättning., A3, från öster. Foto av Karin Äijä.

Anläggning 4

Stensättning, oregelbunden, 1,6 x 0,9 m, 0,2 m hög. Belägenhet: x837 y074.

Före undersökningen stack topparna på två stenar upp ovan torven. På anläggningen växte ormbunkar och gräs.

Efter rensning syntes anläggningen som en oregelbunden stensättning, 1,6 x 0,9 m stor och ca 0,2 m hög. Anläggningens västra del utgjordes av större rundade och skarpkantade stenar, 0,2—0,4 m stora. Stenmaterialet i anläggningens östra del utgjordes av mindre rundade stenar, 0,05—0,1 m stora. Fyllningen bestod av myllblandad sand.

Vid undersökningen påträffades två koncentrationer av *krukskärvor* (F5), varav den ena centralt i anläggningen. Den var ca 0,3 m i diameter. Den andra koncentrationen framkom i anläggningens sydöstra del. Den var ca 0,25 m i diameter. Den centrala koncentrationen var 0,18 m tjock och den sydöstra 0,07 m tjock. Under den centra
nen låg ett sot- och ko
tjockt.

Anläggningen vilad

Fynd

F5 x837 y074

Centralt i anläggnin
Grovmagrat, gråbrunt
skärvor, 200 g.

F5 x836,7 y074

I anläggningens sydös
vor. Grovmagrat, rött
Kompakt tvärsnitt. 180
Kolprov.

Anläggning 5

Stensättning, oregelbunden, 0,9 x 0,7 m stora, 0,3 m hög, urnegrav. Belägenhet: x843,4 y072,1.

Anläggningen framkom vid rensning. Den syntes som en oregelbunden stensättning 0,9 x 0,7 m stor och 0,3 m hög. Vid rensningen påträffades *krukskärvor* (F6) ytligt inom ett ca 0,1 m stort område i anläggningens centrum.

Stensättningen utgjordes av glest lagda rundade stenar som var 0,1—0,4 m stora. Fyllningen bestod av sandblandad mylla.

Vid undersökningen framkom *krukskärvor* och *brända ben* (F6) centralt i anläggningen mellan stenarna i packningen. Fyndområdet var 0,2 m
tjockt. Fyllningen mel
obetydligt mörkare än

Under anläggninge

Fynd

F6 x843,4 y072,1

Ytligt i sandblandad r
Grovmagrat grå-rött
pakt tvärsnitt. 135 skä
Brända ben, 2 g.

Fig 8. En oregelbunden stensättning, A5, med en ytligt liggande krukskärvssamling. Foto från nordnordväst av Karin Äijä.

Anläggning 6

Stensättning, oregelbunden, 1,5 x 1,1 m stor, 0,2 m hög. Belägenhet: x840 y070,4.

Anläggningen var inte synlig före undersökningen. Den framkom vid rensning.

Anläggningen syntes efter rensning som en mycket oregelbunden stensättning som var 1,5 x 1,1 m stor och 0,2 m hög. Den bestod av rundade stenar, 0,05—0,7 m stora. I anläggningens västra hörn låg en större sten, 0,3 x 0,5 m. Fyllningen bestod av myllblandad sand.

Vid rensning påträffades en *krukskärva* (F7) söder om den i västra delen belägna stora stenen.

Vid undersökningen påträffades *krukskärvor* (F7) inom ett 0,1 x 0,2 m stort område centralt i anläggningen. Krukskärvorna låg ytligt mellan stenarna i packningen.

Under anläggningen vidtog grus.

Fynd

F7 x840 y070,4 +36,27

Ytligt i myllblandad sand *krukskärvor*. Grovmagrat, rött gods, spjälkade. 121 skärvor. 64 g.

Anläggning 7

Stensättning, oregelbunden, 1 x 0,55 m stor och 0,1 m hög. Belägenhet: x841,5 y070,5.

Anläggningen var inte synlig före undersökningen. Den framkom vid rensning.

Anläggningen syntes efter rensning som en mycket oregelbunden stensättning som var 1,5 x 1,1 m stor och 0,2 m sand.

Vid rensningen påträffades *krukskärvor* (F8) ytligt i anläggningens mitt.

Vid undersökningen framkom ytterligare *krukskärvor* (F8) centralt i anläggningen inom ett 0,3 m st
låg ytligt mellan stenar
Under anläggninge
av grus.

Fyn

F8 x841,5 y070,5

Ytligt bland stenarna i
skärvor. Grovmagrat, g
43 skärvor, 68 g.

Anläggning 8

Rest sten, två delar, ca 1,45 x 0,35 x 0,4 m. Brandgrop. Belägenhet: x842,5 y068,5.

Stenarna stack delvis upp ovan torven, men framstod inte som en anläggning före rensningen.

Vid rensning framkom att den i två delar sönderfallna stenen varit rest med underdelen in situ, omgiven av en stenskoning. Skoningen som var 0,7 m i diameter, bestod av ett tiotal rundade stenar, 0,05—0,3 m stora. Fyllningen var myllblandad sand.

Vid undersökningen framkom att den resta stenen som ursprungligen varit ca 1,45 x 0,35 x 0,4 m stor var nedgrävd ca 0,45 m. Under den låg rikligt med *brända ben*, en *krukskärva* samt enstaka *kolfragment* (F9) i kraftigt sotblandat grus. Benlagret var 0,13 m tjockt. Gropen var 0,55 m djup och 0,9 m i diameter. Stenskoningen, som var lagd i flera lager, bestod huvudsakligen av flata
de stenar, 0,15—0,3 m
ningen låg delvis på be
Under gropen vidtc

Fyn

F9 x842,5 y068,7

I brandgrop.
Krukskärva, grovmagrat
kad. 2 g.

Brända ben, 1 011 g.

rt område. Dessa
ıa i packningen.
bestod marken

+36,20
+36,18

ackningen *kruk*-
isvart-rött gods.

ɔch skarpkanta-
stora. Stensko-
ılagret.
; grus.

+35,72

rött gods, spjäl-

+35,77
+35,64

+35,72

Fig 9. Rest sten med skoning, A8, med underdelen in situ och den avbrutna överdelen strax bakom. Vid rensning framkom att den i två delar sönderfallna stenen var en rest sten. Foto från ostsydost av Karin Äijä.

Anläggning 9

Stensättning, oregelbunden, 0,75 x 0,7 m, 0,15 m hög. *Brandgrop*. Belägenhet: x844,5 y068,5.

Anläggningen var inte synlig före undersökningen. Den framkom vid rensning.

Efter rensningen framstod anläggningen som en samling av fyra större, rundade stenar, 0,2—0,45 m stora. Den längst i väster belägna stenen kan eventuellt ha varit rest. Fyllningen mellan stenarna utgjordes av myllblandad grus.

Vid undersökningen påträffades *krukskärvor* (F10) centralt i anläggningen inom ett 0,2 x 0,2 m stort område. Krukskärvorna låg ytligt mellan stenarna. Lagret med krukskärvor var 0,07 m tjockt. Därunder fanns en 0,2 m i diameter stor och 0,03 m djup grop, i vilken fyllningen var sotblandat grus. Här f
brända ben (F10).

Anläggningen vilad

Fyn

F10 x844,5 y068,5

I myllblandat grus *kruk*
rat rött gods, spjälkade

Brända ben, <1 g.

Anläggning 10

Stensättning, oval, 1,2 x 1,4 x 0,2 m med *rest sten i centrum*, 0,75 x 0,45 x 0,3 m. *Urnebrandgrop*. Belägenhet: x838 y071,5.

Före undersökningen stack en sten upp 0,2 m ovan torven. Söder om den växte en tall.

Efter rensning framkom en oval 1,2 x 1,4 m stor och 0,2 m hög, gles, enskiktad packning. Centralt i anläggningen var den sten rest, som syntes före undersökningen. Stenen var 0,75 x 0,45 x 0,3 m stor. Packningen bestod av 0,1—0,4 m stora rundade stenar. Fyllningen utgjordes av myllblandad sand.

Den resta stenen, som var nedgrävd 0,35 m, stod i en stenskodd grop, som hade en innerdiameter på 0,5 m. Skoningen bestod av rund
stora stenar som var l
Även botten var stensk
0,45 m djup.

Under den resta ste
kärl (F11). Botten på kä
kärlets nedre väggar v
läge. Kärlets diameter
da ben (F11) påträffades
men var så dåligt beva
liten del kunde tillvar
och kring kärlet besto
blandat grus.

Tallen hade växt g
pens södra del och förs
lets övre del.

Anläggningen vilad

Fynd

F11 x838,3 y071,7 +36,20
+36,09

I kraftigt sotblandat grus *lerkärl*. Krossat grovmagrat, gråbrunt-rött gods. Strimmigt. Merparten spjälkade. Omkring 900 skärvor, 2 043 g.
Brända ben, <1 g.

Anläggning 11

Stensättning, oregelbunden, 1,3 x 1,1 m, 0,2 m hög. *Urnegrav*. Belägenhet: x848,7 y074,8.

Anläggningen var inte synlig före undersökningen. Den framkom vid rensning.

Efter rensning framstod anläggningen som en oregelbunden stensättning som var 1,3 x 1,1 m stor och 0,2 m hög. Stenpackningen bestod av ett fåtal glest lagda stenar, 0,1—0,3 m stora. Fyllningen utgjordes av myllblandat grus.

Vid undersökningen framkom *krukskärvor* (F12) ytligt, centralt i anläggningen inom ett 0,4 x 0,2 m stort område. Lagret med krukskärvor var 0,06 m tjockt. Även ett par fragment av *brända ben* (F12) framkom här.

Anläggningen vilade på grus.

Fynd

F12 x848,7 y074,8 +36,50
+36,44

Ytligt i myllblandat grus *krukskärvor*. Grovmagrat rött gods. Merparten spjälkade. 31 skärvor, 56 g.
Brända ben, <1 g.

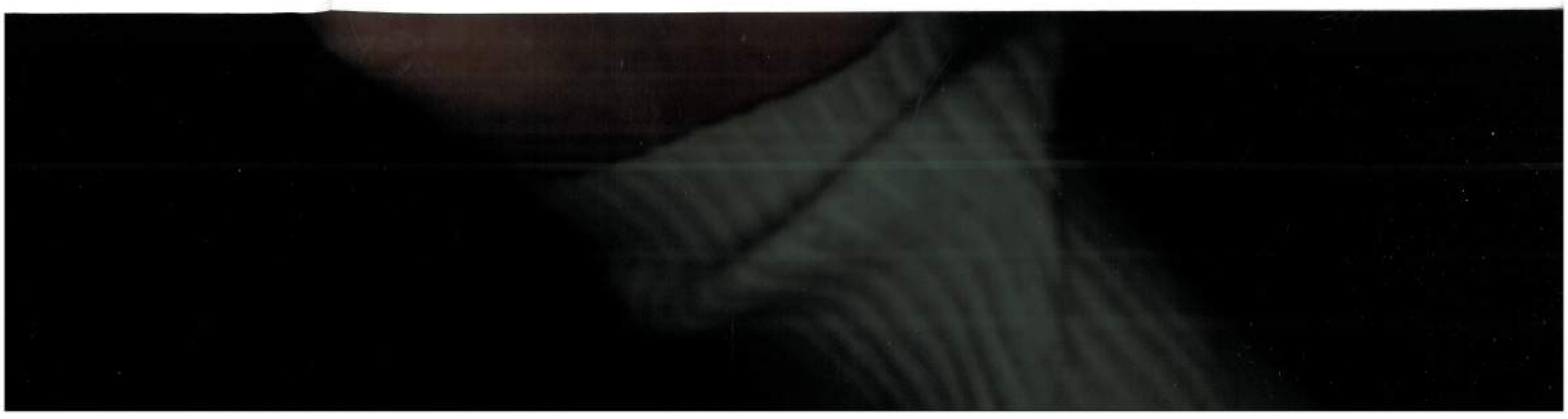

Anläggning 12

Stensättning, oregelbunden, 1 x 0,75 m, 0,1 m hög. Belägenhet: x846,1 y081,5.

Anläggningen var inte synlig före undersökningen. Den framkom vid rensning.

Anläggningen syntes efter rensning som en gles stenpackning, 1 x 0,75 m stor och 0,1 m hög. Den utgjordes av fem 0,15—0,4 m stora stenar. Fyllningen bestod av myllblandat grus.

Vid rensningen påträffades en koncentration av *krukskärvor* och ett *bränt ben* (F13) ytligt, centralt i anläggningen. Koncentrationen var 0,1 m
0,02 m djup. Därunder

Fync

F13 x846,1 y081,5

Ytligt bland stenar i n
krukskärvor. Grovmagra
av merparten spjälkad.
Bränt ben, 1 g.

Anläggning 13

Stensättning, oregelbunden, 1 x 0,7 m och 0,1 m hög. *Bengrop*. Belägenhet: x845,2 y078,1.

Anläggningen var inte synlig före undersökningen. Den framkom vid rensning av A2, som låg strax väster därom.

Efter rensning framstod anläggningen som en mindre stenansamling, varav två av stenarna var större och flata, ca 0,4 m. De låg i ett ca 1 x 0,7 m stort mörkfärgat område och tolkades vara en nedgrävning. Fyllningen bestod av myllblandat grus, omgivningen av grus.

Vid undersökningen framkom att det myllbemängda området var en nedgrävning. De flata stenarna, som var 0,15 m tjocka, har eventuellt utgjort täckhällar. Ytligt i nedgrävningens östra kant påträffades enstaka *brända ben* och en *krukskärva* (F14). Söder därom framkom ytterligare *krukskärvor*, ca 0,1 m djupare ned. Här framkom även enstaka *kolfragment*. Koncentrationen med krukskärvor var 0,1 m stor oc
Krukskärvorna tolkade
bikärl.

Gropen var ca 0,2 m
gjordes av grus.

Fync

F14 x845,2 y078,1

I myllblandat grus *kruk*
grat rött gods. Merpart
skärvor, 118 g.

Brända ben, 1 g.

Kolprov.

i diameter och
vidtog grus.

+36,76
+36,74

yllblandat grus
rött gods, var-
) skärvor, 118 g.

1 0,07 m tjock.
ha tillhört ett

djup. Botten ut-

+36,68
+36,61

kärvor, grovma-
n spjälkade. 90

+36,54

+36,68
+36,61

Anläggning 14

Utan överbyggnad, grop 1,2 x 0,8 m, 0,4 m djup. *Bengrop*. Belägenhet: x846,7 y079.

Anläggningen var inte synlig före undersökningen. Vid rensning påträffades *brända ben* (F15) spritt inom ett 1,2 x 0,8 m stort område.

Vid undersökningen påträffades spridda *brända ben* inom hela området. En tätare koncentration framkom i anläggningens nordöstra del. Den kunde inte klart avgränsas från de övriga brända benen. Koncentrationen var 0,22 m tjock. Strax söder därom påträffades spridda *kolfragment*. De spridda brända benen framkom till ett djup av 0,4 m. En gräns för nedgrävningen kunde delvis skönjas i anläggningens norra del. Fyllningen i gropen utgjordes av myllblandat grus.

Under anläggningen vidtog grus.

Fynd

F15 x846,7 y079 +36,71
+36,29

I myllblandat grus spridda *brända ben*.

x846,9 y078,8 +36,71
+36,49

Koncentration av *brända ben*. Sammanlagd vikt, 268 g.

+36,54

Kolprov.

Anläggning 15

Klumpsten, 0,8 x 0,55 x 0,4 m. *Urnebrandgrop*, spridda brända ben. Belägenhet: x843 y076,8.

Stenblocket var delvis synligt före undersökningen. Vid rensningen påträffades ett par *krukskärvor* strax norr om stenen.

Vid undersökningen framgick att klumpstenen, som var 0,8 x 0,55 x 0,4 m stor, med flat undersida, var placerad på en 1,05 x 1,2 m stor nedgrävning, i vilken fyllningen utgjordes av kraftigt sotbemängt grus.

Norr och delvis under klumpstenen framkom en tät koncentration av *krukskärvor* (F16) inom ett 0,5 x 0,3 m stort område. Lerkärlet torde ha krossats när stenen påfördes. Såväl i som utanför koncentrationen av krukskärvor låg *brända ben* (F16). Det framgick klart att lerkärlet hade utgjort benbehållare. Även enstaka fragment av *kol* (F16) påträffades. Fyndlagret var 0,17 m tjockt. Gropen var ca 0,2 m djup.

Strax sydost om klumpstenen fanns en 0,95 x 0,4 m stor stenpackning. Stenarna, ca 0,1—0,15 m stora, låg tätt packade i sotbemängd mylla. I stenpackningen påträffades spridda *brända ben* (F16B), till ett djup av 0,21 m.

Under anläggningen vidtog grus.

Fig 10. Anläggning 15, en klumpsten med urnebrandgrop, under utgrävning. Detalj av krossat lerkärl. Foto från nordnordväst av Karin Äijä.

Fynd

F16 x843,2 y076,8 +36,50 +36,33

I kraftigt sotblandat grus *krukskärvor*, grovmagrat gods av gråbrun-rödbeige färg. Slammad yta. Merparten spjälkade. Ca 1 700 skärvor. 4 078 g.

+36,50
+36,33 *Brända ben*, 6 g.

Brända ben, 321 g.

+36,26

Kolprov.

F16B +36,52 +36,31

Anläggning 16

Stensättning, oregelbunden, 1 x 0,95 m, 0,1 m hög. *Spridda brända ben*. Belägenhet: x848,5 y079,5.

Anläggningen var inte synlig före undersökningen. Den framkom vid rensning.

Efter rensningen syntes anläggningen som en 1 x 0,95 m stor packning av företrädesvis skarpkantade stenar, 0,1—0,15 m stora. I anläggningens norra del låg en söndervittrad (skörbränd?) sten, 0,25 x 0,35 m stor. I anläggningens västra del låg tre 0,25—0,5 m stora stenar. Fyllningen bestod av myllblandat grus.

Vid rensning framkom en *krukskärva* (F17) ytligt i anläggningens centrala del.

Vid undersökningen framkom ytterligare rundade stenar, 0,2—0,35 m stora, som visade sig utgöra anläggningens begränsning mot väster. *Brända ben* (F17) framkom spritt i hela anläggningen till ett djup av 0,07 m.

Anläggningen vilade på grus.

Fynd

F17 x848,5 y079,5 +36,61

I myllblandat grus *krukskärva*. Grovmagrat rött gods, spjälkad. 1 g.

+36,61
+36,54 *Brända ben*, 128 g.

Anläggning 17

Stensättning, 1,3 x 1,8 m stor och 0,1 m hög. *Urnegrop*. Belägenhet: x850 y081.

Anläggningen framstod efter rensning som en närmast oval, enskiktad stensättning, 1,3 x 1,8 m stor och 0,1 m hög. Stenarna, som var rundade låg glest och varierade i storlek mellan 0,1—0,3 m. Fyllningen utgjordes av myllblandad sand och mindre stenar, 0,02—0,05 m stora.

Vid undersökningen påträffades en flat sten 0,3 x 0,3 m stor, som täckte ett *lerkärl* (F18). Lerkärlet var krossat, men troligen komplett. Nedgrävningen för kärlet var ca 0,35 m i diameter och fylld med sand. Gropen var

Anläggningen vilad

Fyn

F18 x850 y080,7

I sand *lerkärl*, krossat, g
Gråbrun-rött. Slamma
spjälkad. Ca 350 skärv
Brända ben, 2 g.
Kolprov.

Anläggning 18

Stensättning, oregelbunden, 1,1 x 0,5 m, 0,1 m hög. Belägenhet: x847,4 y073,2.

Anläggningen var inte synlig före undersökningen. Den framkom vid rensning och var belägen i direkt anslutning till A2.

Anläggningen framstod efter rensning som en oregelbunden 1,1 x 0,5 m stor stensättning av ett fåtal, 0,1 x 0,5 m stora stenar.

Vid undersökningen visade det sig att stenarna vilade på grus. Ingen nedgrävning eller dylikt kunde iakttas. En

av stenarna i "packning
knacksten (F19). Det är
läggningen var en forn

Fyn

F19 x846,95 y073,05

Ytligt i grus *knacksten*
89 x 65 mm, 930 g.

ca 0,15 m djup.
ɜ på morängrus.

+36,35
+36,14

ɔvmagrat gods.
yta. Merparten
ɪr, 849 g.

ɜn" är troligen en
veksamt om an-
ämning.

+36,42

'), porfyr, 107 x

Osteologisk analys

Anläggning	Människa	Oidentif ben
2 A	-	0,
2 B	-	0,
2 C[1]	78,2	681,(
2 C[2]	210,0	950,(
5	-	1,(
8	110,0	757,(
9	-	0,5
10	-	0,8
11	-	0,2
12	-	0,9
13	-	0,3
14	30,3	10,(
15	7,0	250,(
16	3,0	108,(
17	-	2,2
Total benvikt	438,5	2 762,7

Tabell 1. Benvikten i gram i de analyserade brandgravarna från Gerstaberg.

Inledning

Det analyserade benmaterialet kommer från tolv brandgravar i Gerstaberg, Ytterjärna socken i Södermanland och de har daterats till äldre järnålder.

Sammanlagt har 3 kg brända ben undersökts varav 16 viktprocent kunnat identifieras; i samtliga fall till människa (Tabell 1).

I brandgravar från äldre järnålder är djurfynden få, om de överhuvudtaget förekommer, medan den yngre järnålderns brandgravar ofta innehåller många olika djurarter.

Endast i sex brandgravar har ben av människa kunnat identifieras, vilka benslag som påträffats redovisas i tabell 2. Samtliga sex individer har uppnått vuxen ålder, m a o över ca 18 år. Inga könsbedömningar har kunnat göras eftersom inga könskarakteristiska bendelar påträffats.

I anläggning 2 påträffades ett gravkärl (2C) med brända ben i. Benen av människa är av samma karaktär som de övriga benen, påträffade utanför kärlet, i brandlagret (Tabell 2). En ländkota (i gravkärlet) visar att den döde haft en förslitning i ryggen.

Benlista — brandgrav

Anläggning 2 A

Fyndnummer 1: Brunvita benfragment.
Oidentifierade fragment: Fem fragment — 0,1 g.

Anläggning 2 B

Fyndnummer 2: Vita benfragment.
Oidentifierade fragment: Två fragment — 0,1 g.

Anläggning 2 C

Fyndnummer 3: (Utanför krukan): Brunvita fragment, vikt 759, 2 g, volym 1,15 liter.

Människa: Kön?, vuxen individ, vikt 78,2 g, volym 0,25 liter. 21 skalltaksfragment, ett kraniefragment, (pars petrosa dx), ett överkäksfragment, fyra tandfragment, ett nyckelbensfragment, ett överarmsben, prox, två strålben, med, ett handlovsbensfragment, tre hals-, tre länd- och sju oidentifierade kotfragment, ett bäckenbensfragment, (acetabelum), ett lårben, dist, ett skenben, med, tre vadben, med, ett mellanfotsben (I), dist, tre tåbensfragment, (1 I/ 2 II).

Oidentifierade fragment: 0,9 liter — 681 g.

Anläggning 2 C

Fyndnummer 3: (I gravkärlet) Brunvita fragment, vikt 1 160 g, volym 0,2 liter.

Människa: Kön?, vuxen individ, Vikt 210 g. Volym 0,4 liter
ment, (sex fragment m
diplo tjock), fem krar
zygomaticisin, /dx), e
ment, sin, två tandfra
och molar), ett övera
strålben, med, två arml
hals (axis/atlas)-, ett b
(tecken på kotförslitni
rade kotfragment, ett
sju lårben, med, ett sk
tåben, dist.

Oidentifierade frag
950 g.

Anläggr

Fyndnummer 6: Brun
Oidentifierade fragr
— 1,6 g.

Anläggr

Fyndnummer 9: Sotiga
ment, vikt 867 g, volyr
Människa: Kön?, vu
110 g, volym 0,35 liter
ment, (elva fragment,
rer), ett kraniefragmer
fyra underkäksfragme
sex tandfragment, (ett i
larer, två molarer), ett
armbågsben, med, fem
kotor, två lårben, me
med, elva tåben (9 I/1

Oidentifierade fragr
757 g.

Benslag	A2 C[1]	A2 C[2]	A8	A14	A15	A16
Skalle	22	83	49	17	18	1
Överkäke	1	-	-	-	-	1
Underkäke	-	1	4	-	-	-
Tand	4	2	6	2	-	1
Skulderblad	-	-	-	-	-	-
Nyckelben	1	-	-	-	-	-
Överarmsben	1	1	-	-	-	-
Strålben	2	2	1	1	-	-
Armbågsben	-	2	1	1	-	-
Mellanhandsben	-	-	-	-	-	-
Halskota	3	8	5	-	-	-
Bröstkota	-	1	-	-	-	-
Ländkota	3	1	3	-	-	-
Korskota	-	-	-	-	-	-
Svanskota	-	-	-	-	-	-
Kota oidentif	7	8	-	-	-	-
Revben	-	1	-	4	-	-
Bäckenben	1	-	-	-	-	-
Lårben	1	7	2	-	-	-
Knäskål	-	-	-	-	-	-
Skenben	1	1	4	1	-	-
Vadben	3	-	-	-	-	1
Handlovs- och vristben	1	-	-	-	-	-
Mellanfotsben	1	-	-	-	-	-
Finger/Tåben	3	4	11	1	-	-
Totala benfragm	55	122	86	27	7	4

Tabell 2. Antal identifierade benslag från människa i brandgravarna i Gerstaberg. A2 C [1]= utanför kärlet, A2 C [2]= gravkärlet

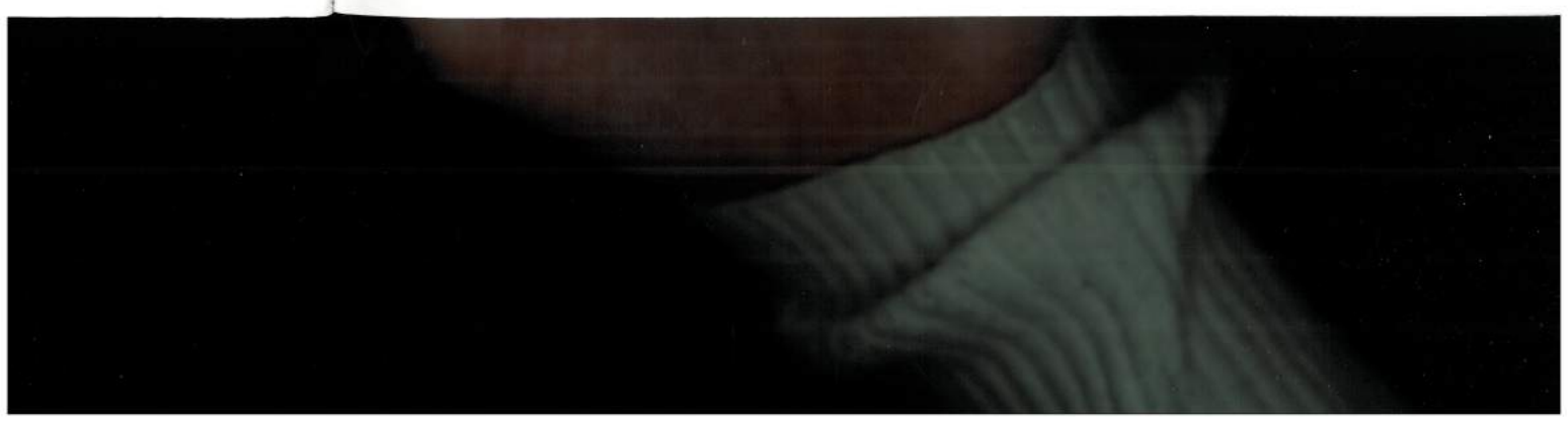

Anläggning 9

Fyndnummer 10: Brun-vita fragment.
Oidentifierade fragment: Ca tio fragment — 0,5 g.

Anläggning 10

Fyndnummer 11: Sotiga, svarta fragment.
Oidentifierade fragment: sju fragment — 0,8 g.

Anläggning 11

Fyndnummer 12: Bruna fragment.
Oidentifierade fragment: fem fragment — 0,2 g.

Anläggning 12

Fyndnummer 13: Brunvita fragment.
Oidentifierade fragment: ett fragment — 0,9 g.

Anläggning 13

Fyndnummer 14: Bruna fragment.
Oidentifierade fragment: sex fragment — 0,3 g.

Anläggning 14

Fyndnummer 15: Bruna fragment, vikt 40,3 g, volym 0,27 liter.
Människa: Kön?, vuxen individ, vikt 30,3 g. 16 skalltaksfragment, (två fragment, med öppna suturer, tjock diplo), ett kraniefragment, två (premolarer), ett arml strålben, medf, fyra rev skenben, med, ett tåbe
Oidentifierade fragr 10 g.

Anläggn

Fyndnummer 16: Soti ment, vikt 245 g, volyı
Människa: Kön?, vı 7 g. 18 skalltaksfragme
Oidentifierade fragr 238 g.

Anläggn

Fyndnummer 17: Bru 111 g, volym 0,12 liter.
Människa: Kön? vu g. Ett skalltaksfragme fragment, ett tandrotsf ben, med.
Oidentifierade fragr 108 g.

Anläggn

Fyndnummer 18: Svar
Oidentifierade fragr 2,2 g.

Uppsala univers
Institutionen för ark
Gustavianum
S-752 20 Uppsa
Tel. 018-18 20 9

androtsfragment
ågsben, med, ett
ɔensfragment, ett
ı (ph III).
ent: 0,23 liter —

ng 15

a, svartgrå frag-
ı 0,3 liter.
xen individ, vikt
ıt.
ent: 0,29 liter —

ng 16

a fragment, vikt

en individ, vikt 3
ıt, ett överkäks-
agment, ett vad-

ent: 0,12 liter —

ng 17

ı fragment.
ent: Ca 20 st —

et
ologi

a
?

